

Παγκόσμια Πρότυπα των Κοινωνικών Συνεταιρισμών

Κυρίως από το 1970, η ανάδυση νέων τύπων συνεταιρισμών που ανταποκρίνονται σε ακάλυπτες ανάγκες, κυρίως στους τομείς της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και ένταξης στην εργασία έχει παρατηρηθεί σε όλον τον κόσμο. Σε ορισμένες χώρες, αυτές οι νέες μορφές συνεταιρισμών έχουν λάβει σταδιακά δικό τους νομικό καθεστώς, κάτω από διαφορετικές ονομασίες, όπως «κοινωνικός συνεταιρισμός», «συνεταιρισμός κοινωνικής αλληλεγγύης», «συνεταιρισμός κοινωνικής πρωτοβουλίας», «συνεταιρισμός αλληλεγγύης» και «συνεταιρισμός συλλογικού συμφέροντος», τονίζοντας τη σημασία του νέου αυτού φαινομένου εντός του συνεταιριστικού κινήματος.

Ως η διεθνής οργάνωση που εκπροσωπεί τους συνεταιρισμούς «βιομηχανίας, βιοτεχνίας, υπηρεσιών και κοινωνικούς συνεταιρισμούς και συνεταιρισμούς ιδιοκτησίας των εργαζομένων»¹, η CICOPA διοργάνωσε δύο ετών διαδικασίες διαβούλευσης με τα μέλη της, προκειμένου να αναπτύξει μια κοινή αντίληψη σχετικά με αυτό το είδος των συνεταιρισμών. Το κείμενο Παγκόσμια Πρότυπα των Κοινωνικών Συνεταιρισμών είναι το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας. Έχουν εγκριθεί στην ουσία τους στη Γενική Συνέλευση της CICOPA που πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη στις 18 Νοεμβρίου 2009 και στην τελική τους μορφή στη Γενική Συνέλευση της CICOPA που πραγματοποιήθηκε στο Κανκούν του Μεξικού, στις 16 Νοεμβρίου 2011.

1. Κοινωνικοί συνεταιρισμοί ως νέοι αναδυόμενοι συνεταιρισμοί του συνεταιριστικού κινήματος

Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί αποτελούν μια από τις βασικές απαντήσεις του συνεταιριστικού κινήματος για τις αναδυόμενες ανάγκες των λαών. Βασίζόμενοι σταθερά στον διεθνώς συμφωνημένο ορισμό του συνεταιρισμού, στις αξίες και στις αρχές, έχουν επιπλέον το δικό τους ξεχωριστό χαρακτήρα.

- Λόγω των διαφορετικών εθνικών και περιφερειακών πλαισίων, η ταξινόμηση των κοινωνικών συνεταιρισμών εντός του συνεταιριστικού κινήματος διαφέρει από χώρα σε χώρα.
- Παρά τις διαφορές αυτές, οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί μοιράζονται ουσιαστικά όλα τα κοινά συμφωνημένα πρότυπα του συνεταιριστικού μοντέλου, δηλαδή τον ορισμό, τις αξίες και αρχές λειτουργίας που κατοχυρώνονται στη Δήλωση της ICA για την Συνεταιριστική Ταυτότητα (Manchester, 1995) και στη Σύσταση 193 του ΔΟΕ (Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας) για την

¹ Κανόνες CICOPA, Άρθρο . 1.3.

προώθηση των συνεταιρισμών (Γενεύη, 2002). Την ίδια στιγμή, κατέχουν επίσης σημαντικά διακριτικά χαρακτηριστικά.

2. Κύρια χαρακτηριστικά

2.1 Ρητή αποστολή γενικού συμφέροντος

Το πιο διακριτό χαρακτηριστικό των κοινωνικών συνεταιρισμών είναι ότι ορίζουν *ρητά* την αποστολή γενικού συμφέροντος ως πρωταρχικό σκοπό τους και πραγματοποιούν αυτή την αποστολή *άμεσα* με την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών γενικού συμφέροντος. Η ένταξη στην εργασία, η οποία είναι μια βασική αποστολή πολλών κοινωνικών συνεταιρισμών, θα πρέπει να θεωρείται ως υπηρεσία κοινού συμφέροντος σε όλες τις προθέσεις και σκοπούς, ανεξάρτητα από το είδος των αγαθών ή υπηρεσιών που παράγουν.

- Από τις απαρχές του συνεταιριστικού κινήματος, και σύμφωνα με τα προαναφερθέντα διεθνώς συμφωνηθέντα πρότυπα, οι συνεταιρισμοί έχουν στηριχθεί στις κοινές ανάγκες και προσδοκίες των ανθρώπων, και, έκτοτε, έχουν εγγενώς μια κοινωνική διάσταση, ανεξάρτητα από τον τύπο του συνεταιρισμού. Επιπλέον, η έβδομη συνεταιριστική αρχή σαφώς αναφέρει το ενδιαφέρον του συνεταιρισμού για την κοινότητα.
- Όμως, η αποστολή γενικού συμφέροντος ως *πρωταρχικός* σκοπός είναι ένα ουσιαστικό χαρακτηριστικό των κοινωνικών συνεταιρισμών. Η έννοια του γενικού συμφέροντος συνδέεται με τις θεμελιώδεις ανθρώπινες ανάγκες σε μια δεδομένη περιοχή ή κοινότητα και το πεδίο εφαρμογής της καλύπτει όλους τους πολίτες που ζουν σε αυτή. Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί διαχειρίζονται συχνά δραστηριότητες γενικού συμφέροντος που έχουν παραμεληθεί ή είναι ανεκπλήρωτες από τον δημόσιο τομέα.
- Η αποστολή γενικού συμφέροντος των κοινωνικών συνεταιρισμών πραγματοποιείται άμεσα μέσω της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών γενικού συμφέροντος. Η αποστολή γενικού συμφέροντος των κοινωνικών συνεταιρισμών δεν είναι συνεργιστικός των άλλων σκοπών, αλλά είναι ακριβώς ο λόγος ύπαρξής τους.

2.2. Μη κρατικός χαρακτήρας

Σε συμμόρφωση με την 4η συνεταιριστική αρχή (αυτονομία και ανεξαρτησία), οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί είναι μη κρατικές οντότητες. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να είναι ουσιαστικά ανεξάρτητοι από τον δημόσιο τομέα και από άλλους φορείς, ανεξάρτητα από τις μορφές και τα ποσά των ενισχύσεων που θα μπορούσαν να λάβουν, τις συμφωνίες συνεργασίας με τις κρατικές αρχές που θα μπορούσαν να εισέλθουν και ακόμη και της εκπροσώπησης των κρατικών αρχών που θα μπορούσαν να υπάρχουν εντασσόμενες μέσα σε αυτές

- Όπως όλοι οι συνεταιρισμοί, οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί είναι μη κρατικές οικονομικές οντότητες στηριζόμενες στην ελεύθερη ένωση προσώπων, παρά το γεγονός ότι οι δραστηριότητες που πραγματοποιούν συχνά χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό, δεδομένου του χαρακτήρα γενικού συμφέροντος των εν λόγω δραστηριοτήτων.

- Αν οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί χρησιμοποιούνται καταχρηστικά ως απλά όργανα των δημοσίων αρχών ή άλλων οντοτήτων, ο συνεταιριστικός χαρακτήρας τους ως αυτόνομων και ανεξάρτητων οντοτήτων τίθεται σε κίνδυνο.
- Αν οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί εξαρτώνται κυρίως από τακτικές δημόσιες επιδοτήσεις για την εκτέλεση της βασικής τους αποστολής, είναι δύσκολο γι' αυτούς να διατηρούν την αυτονομία τους από τις δημόσιες αρχές. Συνεπώς, οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί θα πρέπει να αποφεύγουν την εξάρτηση κατά κύριο λόγο από τακτικές δημόσιες επιδοτήσεις για τη διεξαγωγή της βασικής αποστολής τους.
- Στο ίδιο πνεύμα, προκειμένου να αποφευχθεί η υπερβολική επιρροή και ο έλεγχος από τις δημόσιες αρχές, η δύναμη ψήφων των δημοσίων φορέων στη δομή διακυβέρνησης του κοινωνικού συνεταιρισμού, όταν οι δημόσιοι φορείς μπορούν να είναι μέλη ενός κοινωνικού συνεταιρισμού, θα πρέπει πάντα να παραμένει χαμηλότερη σε σχέση με νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ή φυσικά πρόσωπα που είναι μέλη του συνεταιρισμού.

2.3. Πολυμερής συμμετοχή ενδιαφερομένων μελών

Μια δομή διακυβέρνησης, δυνητικά ή πραγματικά στηριζόμενη σε συμμετοχή πολλών ενδιαφερομένων μερών, αποτελεί ένα σημαντικό χαρακτηριστικό των κοινωνικών συνεταιρισμών.

- Η αποστολή γενικού συμφέροντος των κοινωνικών συνεταιρισμών συνεπάγεται ότι μπορεί να συμμετέχουν διαφορετικοί ενδιαφερόμενοι, όπως εργαζόμενοι, χρήστες, τοπικές αρχές, διάφοροι τύποι νομικών προσώπων, κ.λπ.
- Μια πολυμερής δομή μελών είναι ένα πρότυπο διακυβέρνησης στο οποίο διάφορα είδη ενδιαφερομένων είναι ή μπορούν να είναι μέλη του συνεταιρισμού και μπορούν έτσι από κοινού να είναι ιδιοκτήτες και να ελέγχουν δημοκρατικά την επιχείρηση. Αυτή η πολυμερής δομή διακυβέρνησης είναι μια καινοτόμος συμβολή των κοινωνικών συνεταιρισμών στην ανάπτυξη δημοκρατικών και συμμετοχικών μορφών διαχείρισης, σε απάντηση της γενικού συμφέροντος αποστολής τους και στην πιο αποτελεσματική εφαρμογή της.

2.4. Ουσιαστική εκπροσώπηση των μελών των εργαζομένων

Οι εργαζόμενοι μέλη θα πρέπει να εκπροσωπούνται σε κάθε δυνατό επίπεδο της δομής διακυβέρνησης σε έναν κοινωνικό συνεταιρισμό. Η εκπροσώπηση των εργαζομένων μελών θα πρέπει να είναι υψηλότερη από το ένα τρίτο των ψήφων σε κάθε δομή διακυβέρνησης. Στην περίπτωση των κοινωνικών συνεταιρισμών ένταξης στην εργασία, τουλάχιστον το 51% των μελών (μειονεκτούντων εργαζομένων και άλλων εργαζομένων μαζί) θα πρέπει να είναι εργαζόμενοι. Και στις δύο περιπτώσεις, τουλάχιστον το 51% των εργαζομένων θα πρέπει να είναι μέλη. Επιπλέον, όλα τα πρότυπα της Παγκόσμιας Διακήρυξης για τους Συνεταιρισμούς των Εργαζομένων πρέπει να εφαρμόζονται στους εργαζόμενους μέλη.

- Αν και η σύνθεση μιας πολυμερούς δομής διακυβέρνησης μπορεί να ποικίλει ανάλογα με διάφορες περιστάσεις, οι εργαζόμενοι-μέλη θα πρέπει να εκπροσωπούνται σημαντικά σε όλες τις πιθανές δομές διακυβέρνησης, διότι οι εργαζόμενοι είναι πάντα ένα από τα κύρια ενδιαφερόμενα

μέρη των κοινωνικών συνεταιρισμών, είτε ως πάροχοι υπηρεσιών ή ως δικαιούχοι δραστηριοτήτων ένταξης στην εργασία.

- Μια σημαντική εκπροσώπηση των εργαζομένων-μελών μπορεί να αντιπροσωπεύει ένα ισχυρό σημείο για την ανάπτυξη των κοινωνικών συνεταιρισμών. Πρώτα από όλα, επιτρέπει στους εργαζόμενους να συμμετέχουν καλύτερα στον σχεδιασμό και την παραγωγή των αγαθών και των υπηρεσιών γενικού συμφέροντος, ενθαρρύνοντας την οργανωτική και τεχνολογική καινοτομία και τα κίνητρα των εργαζομένων. Στην ειδική περίπτωση παροχής υπηρεσιών σε άτομα, οι εργαζόμενοι διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο ως οι άμεσοι φορείς παροχής υπηρεσιών, και το επίπεδο του κινήτρου τους είναι το κλειδί για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου ποιότητας υπηρεσιών. Δεύτερον, η εκπροσώπηση τους εντός των δομών διακυβέρνησης μπορεί να αντισταθμίσει και να συμπληρώσει τα συμφέροντα των χρηστών.
- Στην ειδική περίπτωση των κοινωνικών συνεταιρισμών τύπου ένταξης στην εργασία, η ένταξη των μειονεκτούντων εργαζομένων στη δομή της διακυβέρνησης μπορεί να εγγυηθεί την αποτελεσματική διαδικασία ένταξης.
- Επιπλέον, η συσσωρευμένη πείρα έχει δείξει ότι, προκειμένου να διασφαλιστεί μια πραγματική ένταξη στην εργασία, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη την οικονομική διάσταση της επιχείρησης, και προκειμένου να αποφευχθεί μια καιροσκοπική χρησιμοποίηση αυτής της μορφής συνεταιρισμού, η αναλογία των μειονεκτούντων εργαζομένων θα πρέπει να είναι μεταξύ 30% και 50% του συνόλου του εργατικού δυναμικού.

2.5. Μη διανομή ή περιορισμένη διανομή του πλεονάσματος

Ενώ οι συνεταιρισμοί μπορούν να χρησιμοποιούν μέρος των πλεονασμάτων τους για να ωφεληθούν τα μέλη κατ' αναλογία προς τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό (3^η συνεταιριστική αρχή), οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί εφαρμόζουν περιορισμένη διανομή ή μη διανομή του πλεονάσματος. Ωστόσο, αυτός ο τρόπος για την εφαρμογή της 3^{ης} συνεταιριστικής αρχής θα πρέπει να προσαρμόζεται σε κάθε συγκεκριμένο πλαίσιο.

- Δεδομένου ότι η αναδιανομή του πλεονάσματος στα μέλη του συνεταιρισμού γίνεται κατ' αναλογία προς τις συναλλαγές μεταξύ των μελών και του συνεταιρισμού, αυτό συνιστά προσαρμογή των τιμών των συναλλαγών.
- Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί με μια πολυμερή συμμετοχή μελών πρέπει να εξετάσουν διάφορους τύπους συναλλαγών με τους διαφορετικούς τύπους των μελών-ενδιαφερομένων μερών στη διανομή των πλεονασμάτων. Ανεξάρτητα από τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η πληρωμή κατά τις συναλλαγές (με απευθείας πληρωμή από το χρήστη ή από τρίτο πρόσωπο, με μερική ή ολική πληρωμή μέσω δημόσιων συστημάτων), οι χρήστες-μέλη του κοινωνικού συνεταιρισμού μπορεί να έχουν υψηλότερο ενδιαφέρον για την απόκτηση μιας βελτιωμένης υπηρεσίας και / ή μειωμένο κόστος της υπηρεσίας παρά να ωφεληθούν από την ανακατανομή του πλεονάσματος, λαμβάνοντας υπόψη το χαρακτήρα της υπηρεσίας ως γενικού συμφέροντος.
- Η μη διανομή ή περιορισμένη διανομή του πλεονάσματος σε κοινωνικούς συνεταιρισμούς επιβεβαιώνει ότι η αποστολή γενικού συμφέροντος είναι ο πρωταρχικός στόχος τους.

3. Συστάσεις για τις δημόσιες αρχές

Οι δημόσιες αρχές σε διάφορα επίπεδα θα πρέπει να εξετάσουν τις ακόλουθες συστάσεις για την αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεταιρισμών.

- 1) Η διαδικασία της θεσμοθέτησης και του σχεδιασμού της πολιτικής θα πρέπει να βασίζεται στις γνώμες και στις απόψεις των ενδιαφερομένων μερών, ιδίως των ίδιων των κοινωνικών συνεταιρισμών και των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων, αν αυτές υφίστανται ήδη.
- 2) Ως επιχειρήσεις που επιδιώκουν μια αποστολή γενικού συμφέροντος, η ιδιαιτερότητα των κοινωνικών συνεταιρισμών θα πρέπει να αναγνωρίζεται κατάλληλα από τις δημόσιες αρχές.
- 3) Όταν οι δημόσιες αρχές εισάγουν νέα νομοθεσία για τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς, θα πρέπει να εξετάζουν τα υφιστάμενα πρότυπα τα οποία βασίζονται στην εμπειρία και την τεχνογνωσία των φορέων του τομέα.
- 4) Όταν αυτές (οι δημόσιες αρχές) επεξεργάζονται πολιτικές, ιδίως στον τομέα των υπηρεσιών γενικού συμφέροντος, την κοινωνική ένταξη, την τοπική ανάπτυξη και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να αναγνωρίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κοινωνικών συνεταιρισμών.

- Δεδομένου ότι οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί πραγματοποιούν αποστολές γενικού συμφέροντος, μπορούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που χρηματοδοτούνται κυρίως από τον δημόσιο τομέα και υλοποιούνται σε συνεργασία με τις δημόσιες αρχές.
- Οι συστάσεις που αναφέρονται παραπάνω δεν έχουν σχεδιαστεί για να ζητήσουν οποιαδήποτε μορφή προνομιακής αντιμετώπισης για τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς, αλλά απλά για να δώσουν στους τελευταίους τη δυνατότητα να εφαρμόσουν πλήρως την αποστολή τους γενικού συμφέροντος.
- Κρατικές ενισχύσεις που χορηγούνται ειδικά σε κοινωνικούς συνεταιρισμούς, ιδίως για την ενσωμάτωση μειονεκτούντων εργαζομένων, πρέπει να γίνουν κατανοητές ως εύλογη αποζημίωση για την υπηρεσία γενικού συμφέροντος, που προσφέρεται, συμπεριλαμβανομένης της χαμηλότερης παραγωγικότητας του εργατικού δυναμικού που προκύπτει από αυτούς, ή του πρόσθετου κόστους που συνεπάγεται η φροντίδα γι' αυτούς.
- Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί, που είναι ενεργοί στον τομέα, θα πρέπει να αναγνωριστούν ως ένας σημαντικός εταίρος στην διαδικασία του σχεδιασμού πολιτικής.

Ευθύνη μετάφρασης στα Ελληνικά Δίκτυο Κ.Α.Π.Α. www.diktio-kapa.dos.gr